

Unge i sårbare overgangar i Aukra

I dette kunnskapsgrunnlaget får du lese om:

- Velkommen inn i samtalen
- Saman tek vi gode val for framtida
- Fem utviklingstrekk vi må ha med oss
- Eit godt liv handlar om balanse
- Møt Emil og systemet rundt han
- Kva som skjer i dei to dialogmøta
- Bidraga og førebuingane til deltakarane

Velkommen inn i samtalen

Du er invitert til å delta i ein viktig dialog om framtidens lokalsamfunn og om unge som står i sårbare overgangar i livet. Mange unge i Aukra har det bra og klarer seg godt. Samstundes veit vi at overgangar, som frå barne- til ungdomsskule, eller frå skule til vaksenliv, kan vere krevjande.

Presset på dei kommunale tenestene vil auke i åra som kjem. Samstundes har moglegheitene for å skape noko saman, på tvers av skule, familie, frivilligheit og lokalsamfunn, aldri vore større.

Vi ønskjer difor ein dialog om korleis vi saman kan byggje sterkare og tryggare fellesskap rundt barna og ungdommane våre.

Erfaringa di og innspela dine er avgjerande for å få dette til. Du treng ikkje møte med ferdige svar. Det viktigaste er at du les med eit ope blick og tek med deg eigne erfaringar, spørsmål og refleksjonar.

God lesnad!

Saman tek vi gode val for framtida

Kvifor må vi snakke om dette?

Stadig fleire barn og unge strevar med å finne plassen sin i fellesskapet, og utfordringane blir meir samansette. Ei enkelt teneste eller ein sektor kan ikkje løyse dette åleine. Skule, familie, frivilligheit, helsetenester, NAV og lokalsamfunn må arbeide tettare saman.

Når ein ungdom fell utanfor, handlar det sjeldan berre om den enkelte. Det handlar om heile systemet rundt: familien, skulen, fritidsarenaene, helsetilbodet og kva moglegheiter som finst lokalt.

Difor må vi snakke om:

- 1 Korleis kan vi oppdage tidlegare, støtte betre og mobilisere fleire rundt unge før utfordringane veks seg store?
- 2 Korleis kan kommunen hjelpe når problema har blitt store?

5 utviklingstrekk det er viktig å ha med seg

1

Utanforskap startar ofte før det blir ei synleg sak

2

Overgangar i livet gjer unge meir sårbare

3

Å høyre til er ikkje eit tillegg, men eit vern

4

Hjelpe blir oppstykket når behovet er samansett

5

Kommunen må balansere tidleg innsats med tett oppfølging

Utanforskap startar ofte før det blir synleg

Fakta:

Nasjonale undersøkingar som Ungdata viser eit samansett bilete. Medan dei fleste unge trivst, ser vi ein uroande auke i psykiske plager som stress, angst og depressive symptom, særleg blant jenter. Om lag 1 av 10 elevar på ungdomsskulen seier at dei ofte er einsame. I tillegg rapporterer mange om eit høgt press knytt til skuleprestasjonar og eit sosialt liv som i stor grad blir levd digitalt.

Kva tyder det for oss?

For oss i Aukra tyder dette at utanforskap sjeldan startar med bråk, men med ei stille tilbaketrekking. Dette er teikn som er lette å oversjå i ein travel kvardag. Det utfordrar oss som lokalsamfunn, lærarar, trenarar, naboar og foreldre til å bli flinkare til å sjå dei stille ungdommane og erkjenne at mangel på tilhøyrslse er ein like alvorleg risiko som åtferdsproblem.

Overgangar i livet gjer unge meir sårbare

Fakta:

Om lag 1 av 5 elevar i Møre og Romsdal fullfører ikkje vidaregåande opplæring på normert tid, noko som er litt høgare enn landsgjennomsnittet. Som vi sjølve har peika på i kommuneplanen vår, er dette ei utfordring vi må ta alvorleg. For ungdommane våre inneber overgangen ofte ei reise frå ein liten og oversiktleg skule her i Aukra til ein mykje større og meir uoversiktleg vidaregåande skule i ein annan kommune.

Kva tyder det for oss?

Dette tapet av kjende rammer, trygge vaksne og etablerte vennskap skjer i ein allereie sårbar alder. Det viser kor avgjerande det er at vi i Aukra byggjer endå betre og tryggare bruer mellom skuletrinna, slik at ingen av ungdommane våre «fell imellom» i overgangen.

UTVIKLINGSTREKK 3

Å høyre til er ikkje eit tillegg, men eit vern

Fakta: Forsking, mellom anna frå Folkehelseinstituttet, er krystallklar: Ungdom som deltek i organiserte fritidsaktivitetar, har vesentleg betre psykisk helse og er meir nøgde med livet. Desse arenaene gir ikkje berre aktivitet, men òg struktur, meistringskjensle, positive relasjonar til både jamaldringar og trygge vaksne, og ein sunn identitet.

Kva tyder det for oss?

Ein meningsfull fritid er ikkje berre ein bonus for ungdommane våre, han er ein av dei viktigaste vernande faktorane vi kan byggje rundt dei. For mange er idrettslaget, korpset eller fritidsklubben her i Aukra den arenaen der dei opplever meistring og samhald. Å miste denne arenaen kan vere den første dominobrikka som fell og set i gang ein negativ spiral.

Hjelpa blir oppstykk når behova er samansette

Fakta:

Nasjonale rapportar frå Helsetilsynet og ei rekkje offentlege utgreingar (NOU) peikar gjentekne gonger på eit kjerneproblem i velferdssystemet: svikt i samarbeidet mellom tenester. Kvar teneste, anten det er skule, helse, BUP eller NAV, arbeider ofte innanfor sin eigen «silo», med eige lovverk, budsjett og eigne mål.

Kva tyder det for oss?

Også hos oss kan heilskapen bli borte. Dette skaper «hol» i systemet, der ansvaret blir pulverisert. For familien og ungdommen kan det opplevast som å bli ein kasteball, der ansvaret for å koordinere hjelpa blir liggjande hos den som allereie strevar mest.

UTVIKLINGSTREKK 5

Kommunen må balansere tidleg innsats med tett oppfølging

Fakta:

Samfunnsøkonomiske analysar viser at eit livslangt utanforskap for éin enkelt person har ein enorm prislapp, anslått til mellom 15 og 20 millionar kroner. Dette er kalde tal, men bak dei ligg eit menneskeleg rekneskap med tapte moglegheiter, redusert livskvalitet og helseutfordringar. Samstundes har vi som kommune ei lovpålagd plikt til å gi hjelp til dei som allereie har store og samansette behov.

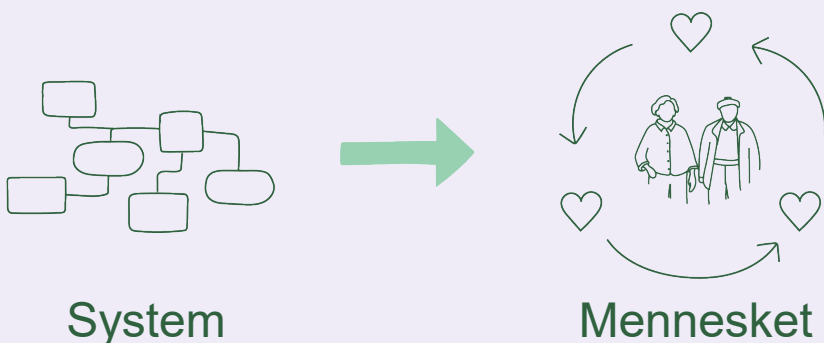
Kva tyder det for oss?

Plikta til å hjelpe dei som treng det aller mest, vil alltid binde opp store ressursar, men vi har ikkje råd til å la barn og unge falle utanfor. Difor må vi stille oss spørsmålet: Korleis kan vi som lokalsamfunn byggje sterkare tryggingnett rundt barna og ungdommane våre, slik at færre faktisk fell igjennom?

Frå system- til menneskefokus

Utviklingstrekk seier noko om dei store endringane vi som samfunn må ta omsyn til og planleggje ut frå i åra som kjem. Men dei er på systemnivå og ser utfordringar kvar for seg. For å skape løysingar som verkeleg fungerer, må vi difor zoome inn. Vi må flytte blikket frå systemet til mennesket og dreie samtalen frå kva som er utfordringa for samfunnet, til kva som skaper livskvalitet og gode liv for oss som innbyggjarar.

Det er denne overgangen vi no skal gjere.

Eit godt liv handlar om balanse

Kva vil det egentleg seie å ha det bra? Det er meir enn å ikkje vere sjuk. Eit godt liv er ei kjensle av heilskap, der dei ulike delane av kvardagen vår spelar på lag.

I modellen blir dei seks dimensjonane for livskvalitet skildra. Når eitt område byrjar å vakle, til dømes om ein mistar fotfestet sosialt eller kjenner at ein ikkje lenger meistrar enkelte ting i kvardagen, merkast det fort i resten av livet òg. Heile balansen kan bli påverka.

Difor er den viktigaste felles jobben vår å skape eit lokalsamfunn som gjer det enklare for oss alle å finne og ta vare på denne balansen i liva våre. For å forstå dette betre skal vi no møte Emil.

EI FELLES HISTORIE: MØT EMIL OG FOLKA RUNDT HAN

For å gjere samtalen konkret skal vi bruke historia om Emil. Emil er ikkje ein ekte person, men ei forteljing bygd på mange kjende erfaringar. Historia om Emil skal hjelpe oss å diskutere korleis vi kan sjå og støtte unge som han tidlegare og betre, særleg i dei sårbare overgangane.

For å få eit meir heilskapleg bilete av situasjonen til Emil må vi òg møte nokre av perspektiva rundt Emil:

Emil
Ungdom

Maria
Mor

Lars Martin
Ungdomslos

Monica
Lokalpolitikar

EMIL: UNGDOMSPERSPEKTIVET

Emil er 12 år og har byrja på ungdomsskulen. På barneskulen har han klart seg greitt, med faste rutinar og nokre få, trygge vener. Overgangen til ungdomsskulen blir stor. Nye lærarar, nye grupper og færre vaksne som kjenner han. Emil seier ofte at «alt er greitt», men trekkjer seg gradvis unna. Han kjem oftare for seint, deltek mindre i timane og bruker meir tid åleine på rommet. Det sosiale livet flyttar seg meir over på digitale flater. Det er ikkje sikkert Emil har eitt stort, definert problem. Og det er kanskje nettopp difor han er så vanskeleg å fange opp.

For Emil handlar det om ei kjensle av ikkje å høyre til, meistre kvardagen eller bli sett.

«Eg veit ikkje heilt kvar eg høyrer til lenger.»

MARIA: PÅRØRANDEPERSPEKTIVET

For Maria er det viktigaste at sonen hennar har det bra. Ho ser at han forandrar seg og blir meir lukka, men er usikker på om det er alvorleg eller ein del av det å bli ungdom. Ho vil gjerne hjelpe, men er redd for å trå feil og kjenner på ei aukande maktesløyse. Familien ser at noko har endra seg, men er usikre på kva dei skal gjere utan å gjere det verre.

«Vi ser at noko er annleis, men veit ikkje korleis vi skal hjelpe.»

LARS MARTIN: TENESTEPERSPEKTIVET

Lars Martin er ungdomslos og møter mange unge som Emil. Han ser dei små teikna lenge før det blir ei «sak». Ikkje eit stort drama, men eit mønster: litt meir fråvær, litt mindre deltaking og eit blikk som har mista gnisten. Han veit at overgangen til ungdomsskulen er eit kritisk punkt der nokre kan miste fotfestet. Han prøver å få til ein prat, men dagane er ofte fulle av møte og bekymringsmeldingar om unge som allereie har store utfordringar. Han kjenner på frustrasjonen over eit system som er best til å reagere når ting har gått gale, ikkje til å hindre at det skjer. Han ser sin del av puslespelet, men veit at legen, læraren og foreldra sit med andre delar.

«Vi ser kvar vår del av problemet, men slit med å sjå heile ungdommen i tide.»

MONICA: AVGJERDSPERSPEKTIVET

Monica har høyrte om «tidleg innsats» i årevis. Ho er heilt samd i at det er det klokaste vi kan gjere, både for menneska det gjeld og for kommuneøkonomien.

Men når ho sit med budsjettet, ser røynda annleis ut. Presset frå lovfesta oppgåver og akutte behov er enormt. Å kutte i spesialundervisning for å finansiere ein ny møteplass er politisk umogleg. Gevinsten av førebygging kjem ofte først mange år seinare og er vanskeleg å vise i ein rekneskap.

Ho kjenner på dilemmaet kvar dag: Ho veit at det kostar å reparere, men blir likevel tvinga til å kutte i det som held ved like.

Fritidstilbod og førebyggjande team er ofte ikkje lovpålagde og blir difor sårbare når ein må spare.

«Vi veit at tidleg innsats er klokt, men dei akutte behova står alltid først i køen.»

Ei utfordring vi må løyse saman

Historia om Emil, Maria, Lars Martin og Monica syner oss éin ting tydeleg: Ingen sit på svaret åleine, men alle har viktige erfaringar og perspektiv. Målet er å bruke denne samla kunnskapen til å leggje grunnlaget for klokare og meir treffsikre avgjerder.

Ved å tenkje saman skal vi:

- **Forstå utfordringane djupare:** Sjå heile biletet, ikkje berre delar av det.
- **Finne betre løysingar:** Tenkje nytt om korleis vi kan bruke ressursane våre klokare og meir menneskeleg.
- **Styrkje fellesskapet:** Byggje tillit og skape eit sterkare «vi» mellom kommunen og innbyggjarane.

Dialogmøte 1:

Vi forstår og definerer

I det første møtet byggjer vi ei felles forståing. Målet er ikkje å finne raske svar, men å bruke tid på å reflektere saman over kvar dei viktigaste utfordringane ligg.

Korleis gjer vi det?

Med historia om Emil som utgangspunkt kartlegg vi kvar det sviktar, men òg kvar dei unytta moglegheitene ligg – i overgangane, fritida og samarbeidet.

Kva er målet?

Vi skal lage eit felles vegkart som svarar på: Kva er ei oppgåve som berre kommunen kan gjere, og kvar kan lokalsamfunnet bidra med den unike krafta si?

Dialogmøte 2:

Vi utforskar og konkretiserer

I det andre møtet ser vi framover. Med ei felles forståing frå det første møtet og brei digital medverknad møtest vi for å utforske ulike vegar vidare.

Korleis gjer vi det?

Vi arbeider med ulike «framtidsbilete» og tenkte scenario for korleis nye samarbeid kan sjå ut.

Vi diskuterer fordelar og ulemper ved dei ulike scenarioa: Kva blir betre? Kva risikerer vi å miste?

Til slutt formulerer vi i fellesskap konkrete tilrådingar om kva kommunen bør satse på, utvikle og teste vidare.

Mellom møta:

Heile lokalsamfunnet blir invitert med

For å sikre at endå fleire røyster blir høyrde, opnar vi ei **digital medverknadsplattform** for alle innbyggjarane i kommunen.

På denne plattforma vil vi dele dilemma og dei viktigaste innsiktene frå det første møtet. Alle som ønskjer det, kan enkelt gi eigne innspel, kommentere og dele erfaringar.

Føremålet er å gjere samtalen rikare med fleire perspektiv. Alle innspela frå den digitale dialogen blir samla og tekne med som eit viktig grunnlag inn i arbeidet i Dialogmøte 2.